

Cronica de la Vâlcea a lui Aristide Ionescu

Aristide Ionescu, originar din comuna Ștefănești, înflorind la 7 kilometri de Drăgășani, fiul lui Ion Ionescu, producător de băuturi alcoolice (adăpostea în pivniță vase cu o capacitate totală de 10 vagoane de vin și țuică), s-a opus rușilor, de nevoie, încă de la vârsta de 22 ani, când, coborând din deal, unde se ascuseseră ai săi de frica năvălitorilor, i-a găsit pe cei din urmă tocmai pe când le jefuiau gospodăria; iar unul dintre pifanii roșii, gătindu-se a-l altoi cu o spiță de la roata căruței, tânărul îl îmbrânci, dându-l tava și-n tărbacă pe treptele beciului, și țâșni spre cimitir, unde, ascuns după o cruce, îl așteptă strângând în pumn un pistol de 6,35 mm. După o căutare călare ce dură un ceas de încordare și spaime, bolșevicul renunță. Acest eveniment și condiția generală a românului tot mai mizeră în urma cotozirii 'aliaților' de la răsărit - foarte amănunțit analizată la nivelul întregii țări - îl pregăteau la o opoziție dărză față de noul regim.

Se adăugară, rând pe rând, impresii și tresăriri ale vrăjmașiei împotriva străinilor și a 'ordinii' noi impuse de ei.

"N-am uitat niciodată ochii negri ai unei fetițe de 8-9 ani strivită de roțile unui autocamion al armatei sovietice.

Am fost martorul acestei scene zguduitoare care a avut loc pe bulevardul gării din Craiova. Deși șoferul a văzut că a strivito-o, n-a schițat nici o intenție de a opri. M-am repezit la ea s-o ridic, dar pieptul și o parte din bazin îi erau strivite și sângele curgea năvalnic. Numai capul îi era întreg. Avea fața albă încadrată de un păr auriu și ochii deschiși, negri, priveau a mirare, o mirare nevinovată. În clipa aceea am avut impresia că am înaintea mea o icoană. M-am închinat, am îngenunchiat și am sărutat-o pe frunte. S-au oprit trecătorii și m-au întrebat dacă este fiica mea. Am stat un timp lângă ea cu sufletul împietrit de durere, zicându-mi: "Doamne! cum este cu puțință?"

apoi am plecat încet spre centrul orașului cu inima ca plumbul. Pe drum am întâlnit o femeie care striga disperată: "Copila mea, copila mea!" Am înțeles că era mama ei. Aflase de nenorocire și se ducea să-și ia fiica" (p. 10).

Remarcăm că istorisirea cinstește adevărul fără a-l încărca cu zorzoane menite tulburării afective a cititorului. Poate că termenul cel mai potrivit pentru caracterizarea narațiunii lui Aristide Ionescu este: decența tensionată; și e de la sine înțeles că ea derivă din modestia sa. Fără s-o menționeze anume, autorul nu se simte scriitor, ci acela care aduce o mărturie despre o epocă și despre Români, ținută foarte potrivită acestui tip de memorialistică și respectată până la capăt de el. Nu mă sfiesc să cred că am înaintea ochilor, sub titlul: "**Dacă vine ora "H" pe cine putem conta? - File de jurnal** -" ceea ce se numește îndeobște: o contribuție contemporană cronicărească.

"Pe la jumătatea lui octombrie (1944; n. n.), din fiecare comună au fost arestați susținători ai regimului legionar. Pe lângă aceștia au fost arestați și câțiva suspecți care puteau pune în pericol securitatea armatelor sovietice. Pe lista suspecților au fost puși și cei care nu erau pe placul jandarmilor mai mult sau mai puțin răzbuțitori. Așa am fost trecut și eu" (p.11). Respectivii au fost internați într-un lagăr la Râmnicul Vâlcea, dar nu numai; memorialistul a nimerit într-o vilă din Olănești. Prilej de pomenire a colegilor lăgăriști și cu aceeași ocazie și una dintre rarele tentative din întreaga narațiune de relatare a unor întâmplări cu caracter comic, ceea ce nu se potrivește sobrietății autorului.

"Am cunoscut astfel pe unii dintre legionarii din Rm. Vâlcea. Unii erau oameni blânzi, astfel poetul Radu Gyr (figură tipică de evreu). Era o fire plăcută cu care nu te săturai discutând" (p. 12). Depănând seria patronimelor celor întâlniți, ajunge și la "ziaristul Victor Medrea de la Voineasa - Vâlcea, fost ministru al propagandei în septembrie 1940 - ianuarie 1941. Un om stilat, inteligent, un povestitor desăvârșit. Spunea cu mult haz că o dată, pe când era atașat de presă în Grecia, a întrebat pe un ziarist grec de ce la ei pe masa din Altarul Patriarhiei este telefon, deoarece în România nu există. Grecul mi-a răspuns că el nu știe să existe la ei așa ceva. Atunci Medrea oprește un taxi și împreună cu grecul pleacă spre Patriarhie să se convingă. Pe drum, grecul întreabă "de ce să existe telefon pe masa din Altar?". "Știi eu, răspunde Medrea, poate să întrebe patriarhul înainte de a face pomenirile ce guvern să binecuvânteze"... În această perioadă în Grecia se schimbau foarte des guvernele. Rezultatul a fost că grecii au solicitat rechemarea lui în țară" (idem).

Aflăm o informație importantă, spre lauda guvernului și armatei române, privitoare la acel an confuz, când ne-am pomenit aliați peste noapte cu foștii noștri inamici: "Ni s-a spus că suntem acolo ca să se asigure spatele frontului, iar dacă vor veni să ne ridice rușii pentru deportare în Rusia, comandamentul lagărului are ordin de la generalul de interne Aldea (formulare improprie, ca atâtea altele din cărțile luate în seamă; n. n.), să ne apere și să ne înarmeze și pe noi, pentru ca împreună cu paza militară să rezistăm până vor veni întăriri" (idem). Nu aceeași independență de gândire, nici aceeași demnitate națională și nici aceeași fraternizare a tuturor Românilor reies din consemnările lui Onisifor Ghibu, puse pe hârtie peste un an, după cum s-a văzut.

Șase săptămâni mai târziu și acest cel mai june reținut fu eliberat.

Pentru mai buna cunoaștere a cuprinderii Bisericii Ortodoxe Române, de la începuturi, în valul ideologic ateu ce s-a revărsat peste Țara noastră, o întâmplare a lui Aristide Ionescu slujește defrișării acelor ani întunecoși:

"La jumătatea lunii octombrie (1945; n. n.) a venit la mine acasă un tânăr care mi-a spus că este băiatul preotului Marina din Rm. Vâlcea (patriarhul țării de mai târziu sub numele Justinian) să-mi propună să fiu numit șeful tineretului comunist din plasa Drăgășani. Era perioada de organizare a PCR, care la țară nu avea adepți."

Pare curios că s-a adresat unui fost lăgărist, abia eliberat. Cum motivul reținerii celui din urmă nu fusese limpezit, este de bănuț că ea s-a petrecut tocmai pentru a câștiga acest om, prin spaimă, în vederea folosirii lui de către noua putere. Pare lucru de mirare. Cum să arestezi un ins ca apoi să-l pui să te slujească? Acesta este secretul sistemii pedagogice ce va triumfa în reeducări: numai acela ce-ți învață frica te va asculta orbește.

"Mi-a povestit că în vara anului 1944, când era în clasa a VII-a a fost exmatriculat din Liceul Militar Craiova pentru propagandă subversivă. Mi-a expus programul UTC, care mi s-a părut foarte atrăgător. Programul repara nedreptatea socială pe care o vedeam și eu, deși făceam parte din burghezie. Eram preocupat de suferințele sărăcimii și de multe ori încercam să îndrept câte ceva. (...) Constatam astfel că programul UTC repara într-un fel aceste nedreptăți, dar nu intuim că se vor crea altele. Ca român nemulțumit de faptul că rușii ne-au luat Basarabia, l-am întrebat: "Dacă rușii au aplicat acest program reparând nedreptățile urmând ca și noi să-l aplicăm cu același efect, atunci de ce au făcut anexiuni teritoriale? Basarabia a fost a noastră până în 1812 și prin pacea dintre ruși și turci, de la București, ne-a fost luată. Din 1918, am luat-o înapoi și acum în 1940 au anexat-o iar și pe deasupra și Bucovina, care n-a fost niciodată a lor. Urmare a convenției dintre turci și austrieci Turcia a cedat Austriei - Bucovina, dar n-a fost niciodată rusească.

La această întrebare, fiul lui Marina a spus că nu este pregătit să-mi răspundă, dar se va documenta și va reveni. Nu l-am mai văzut niciodată" (p. 13). Cu toate că tatăl său a fost un patriarh care lăsa impresia a-și iubi Biserica și a încercat s-o păzească de satanizare, cât i-a stat în putință (dar prea puține au depins și de el), nici el n-a venit vreodată în fața neamului să facă lumină asupra durerilor acestuia - ceea ce umbrește cumplit binele tocmite de întâistătător, contrazicând menirea sa creștină: a lăsat Româniilor pradă celui mai odios regim din întreaga istorie a noastră, ba și ateu și chiar a făcut toate eforturile pentru întemeierea acestui blestem peste sufletele noastre; iar preoții săi ortodocși, aidoma puzderiei de mireni ce le umpleau bisericile, au căzut loviți de comunism, în temnițe, lăgăre sau decreștinare materială și morală.

A doua arestare a avut loc cu prilejul alegerilor falsificate din noiembrie 1946. Împotriva regulamentului, comisia tergiversa comunicarea rezultatului voturilor. Aceia care se îngrămădeau dincolo de prag în baionetele celor două santinele vociferau pe când ostașii amenințau liota ce-și desfăcuse piepturile cerând să fie împușcată. Un camion cu muncitori forestieri îmbrăcați în veșminte militare a fost adus și a deschis focul împotriva disperărilor din uliță. ('Mineriadele' acelei vremi; sistemele comuniștilor nu se vor schimba niciodată...!). "Toată lumea se aruncă în șanțuri. Au fost luați din șanț (...) reprezentanții PNT și PNL, pe care i-au dus cu forța în centrul de votare și i-au obligat să semneze procesul verbal modificat: 3.500 voturi BPD (soarele) și 46 voturi - PNT" (p. 15). Deoarece autorul s-a impus printre organizatorii rezistenței, hotărî să nu fugă, pentru a nu-și părăsi colegii fruntași ai opoziției. La prânzul zilei de 20 noiembrie 1948, după o percheziție, cinci-șase dintre pseudomilitarii ce trăseseră asupra electoratului îl urcară în autocamion, îl "bătură zdrăvăn, în special la față", și-l închiseră într-un closet, în Horezu, sub pază. Coborând seara, evadă pe fereastra îngustă. Izbuti să rămână mult timp fugar. Pe 29 decembrie 1948, zărit și vândut de către un tovarăș la bătutul mingii, din copilărie, fu arestat în Rm. Vâlcea. În cătușe, a fost condus la Craiova, unde auzi porunca: "Scrie tot ce știi de când te-a ouat mă-ta!" (p. 16).

Norocul lui Aristide Ionescu era că Securitatea nu fusese bine informată asupra identității lui. Ofițerii socoteau că numele său de alint, Bebe, indica pe un altul, deci îl terorizau să mărturisească ce știa despre rolul jucat de 'Bebe' cu prilejul alegerilor, 'acela' fiind acuzat public și într-o notă din ziarul local **Orizontul**: "Votarea în jud. Vâlcea a decurs normal în afară de comuna Cristănești, unde Bebe Ionescu și soția acestuia, Lucia, au atacat armata cu lemne și pietre. În urma acestui atac, armata a deschis foc" (p. 16).

Eliberat, apucă să sărbătorească Anul Nou cu ai săi.

În primele luni din 1949, ofițeri din diverse zone prielnice, organizează rezistența armată în munți. Pe plan local, Maiorul Crețu, slătinean, și locotenentul Simescu (Piatra-Olt-gară) înarmară grupul din munții Arnota, pe când locotenentul Toma Arnăuțoiu organiza retragerea în munții Muscelului, colonelul Atanasescu pe aceea din Pădurea Sarului, iar colonelul Arsenescu la Șuici. Autorul nefiind unul dintre combatanți, ci doar un binevoitor care le-a dat ajutoare, face confuzii, căci nu cunoștea bine lucrurile. Astfel, locotenentul Arnăuțoiu este 'uns' de el căpitan de aviație, ceea ce nu corespunde adevărului, iar la p. 25, grupul de la Pădurea Sarului, condus de colonelul Atanasescu (p. 21), apare condus de colonelul Enăchescu.

Aristide Ionescu a fost din nou arestat în același an, dimpreună cu combatanții din Arnota.

Voi reține din cele ce urmează menționarea unei confruntări dintre Corneliu Coposu și un caraliu, la penitenciarul Craiova, pentru o anumită informație privitoare la condițiile în care a studiat cel dintâi:

"Cornel Coposu (dr. în drept) era cu hârdăul să-l spele la robinet. Primul gardian îl zorește: "Hai mai repede, bă, că nu ești aici la pension" și-l lovește. Coposu îi răspunde: "Uiți că sunt deținut politic și nu criminal?" - "Dar când erai tu ministru de interne - răspunde gardianul - știi cum i-ai chinuit pe ai noștri iar pe noi ne-ai ținut în întuneric?" Coposu îl privește de sus (era foarte înalt) și-i spune: "Ești prea mic să știi aceste lucruri. Fiind în ministerul de interne, am mers în inspecție la închisoarea Doftana unde am găsit deținuți politici comuniști, care

aveau alimente și conserve primite de la "Ajutorul Roșu", sute de broșuri și fiecare avea masă și hârtie de scris. Eu, în afară de o gamelă, o lingură, un pat și un hârdău, ce am în celulă? Cât despre întinericul în care spui că ai fost finuți, află că și eu sunt din Ardeal, am dat meditații să pot termina liceul și două facultăți. Pe dumneata cine te-a oprit?"

Răspunsul deținutului Coposu l-a înfuriat rău pe gardian care l-a lovit din nou cu bastonul, împingându-l spre celulă" (p. 29-30).

Ce se pregătea cu adevărat deținuților politici opozanți ai acelor comuniști de odinioară ajunși acum la putere avea să afle Aristide Ionescu foarte curând.

"La Jilava am întâlnit un grup de 100 de deținuți politici, studenți aduși de la închisoarea de la Pitești fiind în drum spre Tg. Ocna unde era închisoare pentru tineri suferinzi (de fapt, pentru tuberculoși; n. n.). Erau într-o stare de anemie de nedescris. Mulți cu febră și tuse specifică T.B.C.-ului. Toți erau tăcuți ca niște mumii. Nu puteai lega două vorbe cu ei pe nici-un subiect. Dacă vorbeai de mâncare că-i proastă, zâmbeau și nu-ți răspundeau. M-am interesat de ce nu-i internau în spital pe cei care aveau febră, dar ei zâmbeau și nu răspundeau. Întrebați de speranțe și gânduri de viitor, ei zâmbeau și nu răspundeau. Am făcut multe încercări să leg o conversație cu zeci de tineri ca mine, dar ei zâmbeau păstrând în continuare aceeași tăcere cumplită. Ceea ce te uimea e că nu vorbeau nici între ei.(...) Mi-am pus în acest timp zeci de întrebări referitoare la deținuții politici studenți, veniți de la închisoarea din Pitești. De ce nu voiau să vorbească, doar eram între deținuți politici? Dar ei se comportau de parcă ar fi avut fiecare câte un gardian în spatele lui! Să fie muți? Să fie toți afectați pe fond nervos? După circa doi ani, când am trecut prin reeducarea prin tortură am înțeles tăcerea lor" (p. 31). Repetarea stilistică a acelei antonimii de comportament ("zâmbeau și tăceau", cu încălcarea sumbră) crează un fond misterios tabloului și se află în contrast (bine chibzuit) cu nerăbdarea investigatoare a celui alt tânăr, de o vârstă cu piteștenii, însetat de convorbiri cu cei de o seamă cu el, de schimburi de opinii cu membrii generației sale, care aveau mai multă experiență a vieții de pușcărie decât el și-i puteau revela tainele supraviețuirii și ale învingerii de sine, ca unii care trecuseră prin atare școlire damnată. Dar ei zâmbeau și tăceau. Eventual tușeau.

În ianuarie 1950, Aristide Ionescu ajunse la Gherla.

Voi întrerupe firul istorisirii, pentru a mă opri la unele cugetări legate de cultura orală specifică existenței comune în penitenciarele pentru politici. Ele trebuie să rețină atenția folcloriștilor și etnologilor, singurii specializați în problematica acestei culturi orale care, în condițiile speciale ale detenției, posedă cu totul alte caracteristici decât creația folclorică și corespunzătoarea cultură populară.

"Fenomenul care a făcut cele mai multe victime în rândul deținuților politici a fost acela dat de chinurile înfometării, urmat de scăderea moralului - sfârșitul speranțelor - după care venea prăbușirea totală, starea în care deținutul politic își aștepta liniștit moartea considerând-o unica salvare.

De aceea, ca să nu ajungem la o asemenea stare de spirit, din dorința de a apuca și noi ziua eliberării, încercam să povestim diferite întâmplări, mai mult sau mai puțin hazlii, care aveau darul de a risipi tristețea. Mai mult chiar. În timpul unei asemenea povestiri, atât povestitorul cât și ascultătorii aveau senzația că se află afară, în libertate, acolo lângă personajele din povestire și în aceste momente ne simțeam descătușați. Cu cât povestea era mai autentică cu atât implicarea noastră în viața eroilor era mai intensă" (p. 35).

Îmi amintesc o însemnare de jurnal a lui Mircea Eliade, o remarcă esențială pentru definirea literaturii și a artelor în general: psihicul uman are nevoie de narațiune ca trupul de apă sau hrană (condensând și plasticizând gândirea lui: adică nevoia respectivă aparține structurii înseși a psihicului). Nu este locul potrivit aci pentru argumentarea acestei păreri, nici pentru ilustrarea valorii ei antropologice, însă doresc să reținem faptul că deținuții politici, al căror purtător de cuvânt acum este memorialistul discutat, nu numai că au decriptat această lege a psihicului, insuficient argumentată ca atare de istoricul religiilor - și ce păcat că așa s-a întâmplat! -, ci au și folosit-o cu caracter preventiv curativ. Va să zică, din cele expuse de Aristide Ionescu, narațiunile ascultate aveau rolul de proiectare a povestitorului și a ascultătorilor în afara granițelor lor psihice și afective impuse de condiționarea temniței, ceea ce, adăugăm, le aducea deținuților o înprospătare a forțelor, pe lângă o odihnă a tensiunii interioare. Este vorba de îmbogățirea lăuntrică pe care ți-o aduce contactul cu existențe necunoscute până aici, cu semeni pe care povestirea îi esențializează, dacă este făcută cu talent, adică atunci când are caracter literar. Căci, orice ar crede specialiștii, literatura este mai mult decât literatură; ea este mijloc de transcendere a ființei umane.

Autorul merge mai departe cu considerațiile asupra puterii de a modifica, prin imaginar, stările, putere înmagazinată și în astfel de povestiri spuse în pușcărie: "Acasă, la gura sobei, întâmplările în care personajele umblau prin frig te făceau să simți parcă o răcoare, în schimb în închisoare aveau darul de a ne întări la frig. Un fenomen greu de explicat. Acutând povestirea în care eroii întâmpinau cu stoicism frigul și zăpada, în subconștient avea loc o comparație între frigul imaginat și cel din celulă care, parcă, nu-ți mai pătrundea atât de adânc în mădulare" (p. 36). Constatarea nu mi se pare deloc lipsită de însemnătate: într-adevăr, trăirile din închisuri sunt mult mai intense

decât cele autentice, ca și trăirile onirice. Mai mult, unul dintre rosturile depănării rituale orale a miturilor în auzul credincioșilor este cel menționat mai sus: să ajute la trecerea prin greutățile inerente oricărei vieți.

Deoarece demascările se apropiau cu pași urieșești și de Aristide Ionescu, e potrivit să cântărim cine era el și cum fusese el pregătit pentru viață de către părinți.

"Tata își păstrase cravașa care a avut un loc de seamă în educarea noastră. Pentru a ne imprima de mici disciplina, evitând astfel hărmălaia, stabilise unele reguli din care redau:

- celui mai mare să-i spui "nene" și "dumneata";

- nu aveai voie să lovești pe altul. Trebuia să raportezi tatei;

- să execuți ce-ți spune cel mai mare decât tine;

- în timpul mesei nu se vorbește;

- la masă să nu lași nimic în farfurie din porția ce ți se servește (inițial erai întrebat cât dorești, nu ce dorești, căci mâncarea era aceeași pentru toți. (...); între mese nu aveai voie să ceri ceva de mâncare.

Seara la culcare, hainele erau așezate de fiecare pe un scaun, într-o anumită ordine. Se întindea cureaua de la pantaloni peste care se așezau hainele ce erau dezbrăcate. Totul se strângea cu cureaua și efectele astfel pregătite puteau fi controlate.

Dimineața, dacă întreba cineva: unde-mi este un ciorap (sau alt obiect), primea la palmă o cravașă - dacă era auzit de tata. Fetele care dormeau separat erau exceptate de la aceste reguli" (p. 40-41).

Sosirea a 150 de studenți în Gherla aduse schimbări importante în organizarea penitenciarului: ei înlocuiau plintoanele. Condamnații fură pritociți, mutați în camere unde erau amestecați cu studenții. Se introduceau de la sine în fiecare grup existent. "Chiar de la început studenții s-au arătat foarte curioși. Doreau să știe ce vești aveam de afară și prin cine le primeam, din ce grupare am făcut parte și pentru ce am fost condamnați, cine dintre ai noștri a scăpat nearestat etc. În aceeași ordine de idei ne întrebau dacă avem cunoștințe de arme care ar putea fi folosite la momentul potrivit, la cine sunt ascunse, cine mai știe de ele. De asemenea îi interesa problema aurului. Dacă are cineva ascuns aur cu care s-ar putea cumpara arme la ora H și vorbeau în așa fel încât te lăsau să înțelegi că momentul este foarte aproape și ei sunt bine organizați pentru asta. Ne mai lăsau să înțelegem că se pregătește o evadare în masă și doreau să știe pe cine se putea conta, atât dintre deținuți cât și dintre gardieni, apoi ne mai întrebau cum credem noi c-ar trebui pedepsiți, la momentul potrivit, trădătorii deținuți, plintoanele și gardienii. Unii răspundeau plini de încredere, se ivise astfel o speranță. Dar ne uimea faptul că peste trei săptămâni se produceau din nou schimbări în celule. Noile plintoane, studenții, veneau cu liste nominale. Erai strigat și treceai în camera fixată. Aici, alte figuri noi și câte 4-5 studenți, alții decât cei pe care-i văzusei. Acești noi studenți discutau cu fiecare în parte aceleași probleme. După două săptămâni altă schimbare, în altă cameră, alți studenți cu aceleași întrebări. Asta a durat până la sfârșitul lui martie, când 250 de deținuți, între care eram și eu, au fost cazați în camerele 55, 56 și 57. Ni s-au luat priciurile și am pus rogojina direct pe ciment. Ne înveleam fiecare cu pătura lui. Aceste camere n-au mai fost scoase o jumătate de oră la plimbare, deci eram izolați" (p. 43).

Imixtiunea în gândirea intimă a celorlalți, săvârșită de studenți, crește, tot crește fioros. Șoaptele, însoțite de promisiuni făcute cu jumătate de gură, sunt ispititoare; grăiesc despre o mândrie curată a tineretii ce nu se lasă învinsă de disperare, despre structura sufletească de oțel a celor arestați anterior. Trece prin dreptul nărilor avide secretul unei organizații interne, în penitenciar, ce nu va fi zdrobită dacă i te alături și tu: totul este să-i produci informațiile cele mai exacte asupra tuturor celor gata de luptă și sacrificiu și a simpatizanților în haine militare comuniste ai opozanților. Ora H! Mult așteptata, mult râvnita oră H! Despre ea este vorba: evadarea întregii închisori, ajungerea la arme, cumpărarea altora... Ora răzbunării! Ora când și vânzătorii de dincoace de gratii vor fi pedepsiți...

Și, într-o planificare perfectă, oamenii sunt vărsați dintr-o cameră într-alta și din nou înghesuți cu întrebările și cu provocările - să nu scape vigilenței reeducaților nici un gând primejdios ce ar străbate capetele 'bandiților', fiindcă nu mai este mult și aceștia vor fi acuzați în public și determinați, prin propriile lor declarații, să-și acuze prietenii, rudele și, mai ales să se inculpe pe ei înșiși. În nici o altă carte despre reeducări, descrierea acestei perioade de tatonare și de tragere de limbă nu este, pe cât de mică, pe atât de zguduitoare și de completă ca cea de aici. Oare celelalte victime memorialiste n-au fost suficient de conștiente de cele prin care treceau sau au preferat să nu-și spovedească naivitatea, ori faptul că ele însele, mai târziu, după reeducare, fiind obligate să facă aceleași servicii lui Țurcanu ca aceia care acum adunau note mentale despre activitatea și gândurile noilor veniți, s-au sfiit să declare abjectul unor atari purtări (oricât de scuzabilă ar putea deveni prin scrutarea chinurilor suferite până a ajunge aici)? Sau, mult mai simplu, torturile ulterioare au șters acuitatea imaginii acelor clipe anterioare. Oricum, Aristide Ionescu pare mult mai sensibil ca alții la purtările de tip Iuda.

Pe data de 11 aprilie 1951 aproximativ 80 deținuți din cele trei camere menționate au fost scoși în curtea Gherlei, în temeiul unei liste, deci aleși cu grijă. Erau așteptați. "Mi-am dat seama că directorul era în stare de ebrietate, în formă dârză (Autorul ezită dacă era vorba despre Gheorghiu sau Goiciu; n. n.). Ne-a spus că fiind Sfintele Paște

vrea să le sărbătorim împreună. Ne-a așezat pe toți lângă o latură a clădirii, care era în formă de U, și ne-a poruncit să mergem ca broasca până la cealaltă latură cam 70 m. A promis că cine va ajunge în primii zece va fi trimis la cameră, iar cei rămași în urmă vor fi loviți (și ne-a arătat o bătă în formă de par) cu care se pun porumbii în Oltenia. Aveam 30 ani neîmpliniți și ca fost jucător de fotbal aș fi ajuns ușor între primii zece, dar nu l-am crezut și am ajuns intenționat cam al 15-lea. În așteptarea sosirii celorlalți am asistat la un spectacol înfiorător: Ultimul era marele specialist în agricultură - Pană - fost ministru al agriculturii, în vârstă de 68-70 de ani, pe care directorul îl lovea sălbatic în cap, pe unde nimerea. Până și alți 15 deținuți care rămăseseră în urmă au fost bătuți crunt până n-au mai mișcat. Știu că nu mult după aceea întâmplare, Pană a decedat. Un intelectual de seamă al țării, un om de caracter și de bună condiție, o minte luminată, un specialist în domeniu să moară în urma unei bătăi cumplite aplicată de o gorilă brutală, incultă și inumană!

Noi, cei care reușisem să ajungem la punctul final am fost puși să repetăm cursa la zidul opus și, într-adevăr, primii zece care au ajuns au fost trimiși înăuntru, dar nu în cameră, ci am fost opriți la parterul închisorii, unde era ciment pe jos. Am fost obligați să ne dezbrăcăm până la brâu și să ne culcăm cu fața în jos pe ciment, cu brațele întinse lateral, în formă de cruce. S-a turnat peste fiecare apă rece și un gardian controla în permanență dacă aveam pieptul lipit de ciment. Dacă i se părea ceva te apăsa cu cizma. Mulți s-au îmbolnăvit. În camera 57 unde eram eu, au fost opt inși cu pneumonie. În camerele 55, 56 și 57 nu era nici un deținut student și nu pricepeam de ce, când ei purtaseră discuțiile cele mai tari la adresa regimului și noi îi cunoșteam ca cei mai dârzi în principii. (...) Într-o zi, când ușa camerei era deschisă (căci ni se servea masa cu polonicul în gamelă), am auzit un strigăt înfiorător: "Aici suntem bătuți!" și un deținut de la camera 101 a sărit peste balustradă și a căzut pe ciment făcându-se praf" (p. 44).

Cei care asistaseră la scenă, măcar prin participare auditivă, rămaseră cu întrebările fără răspuns, cu privire la acea nenorocire. Abia toamna fură mutați aiurea.

Fragmentul este prețios, căci sunt absente din memorialistica reeducărilor scene de tortură aplicată direct de conducerea penitenciarelor, exceptând scurta scriere a lui Eugen Măgirescu; nici această implicare a conducerii n-ar fi avut loc dacă nu se îmbăta comandantul până la uitarea consemnelor primite de a rămâne în afara conului de lumină ce-i aducea în prim plan pe reeducatori. Din întâmplarea aceasta, se deduce cu claritate că scopul final al reeducărilor era distrugerea definitivă a tineretului, dar nu prin bătaie, ci prin 'moarte naturală' - boala -, deși provocată. Dealtfel, un regim similar aplica în 1957-1958 gardianul Todea în aceeași închisoare: când intra în tură, ne porunceă să vărsăm hărdăul cu apă de băut pe ciment și ne ordona să ne culcăm pe burtă ori spate în băltoaca răspândită în toată camera, ori ne așeza turcește în apă, cu mâinile pe creștet, ținându-ne astfel opt ore.

Autorul ajunsese la camera 108, unde avu norocul să-l cunoască pe asistentul lui Nae Ionescu: Axinte Sever Popovici. Sunt curioase ideile ce l-au impresionat din spusele acestuia: "Nu admitea că (femeile; n. n.) pot fi egale bărbaților. Spunea că legile societății au fost făcute de bărbați, fără ca femeile să fi fost consultate, ci doar li s-a impus respectarea lor și neputând să le respecte - datorită firii lor biologice diferită de a bărbaților - sunt obligate la minciună și perversitate" (p. 45). Locotenentul politic Avădanei l-a scos pe colegul Sălăjan la o convorbire despre un consătean care avea o armă.. La refuzul aceluia de a declara ceva, i s-a întors: "Nu vrei să spui? Eu am vrut să te scutesc să ajungi pe mâna ălora unde ai să spui tot" (idem).

După sinuciderea menționată, era al doilea avertisment privitor la faptul că se petreceau lucruri de neînțeles la Gherla. Dar nici aceste atenționări nu puteau fi descifrate. Trecură două săptămâni până la mutarea lui Sălăjan în altă parte. Urmă Aristide Ionescu, care fu condus la camera 105, unde-i regăsi pe cel de mai sus și pe studentul Ungureanu, cel ce fusese de curând planton și pe care-l rugase să-l avertizeze pe fratele său să nu-și dea drumul la gură, deoarece mișunau turnători pretutindeni. "Seara, după stingere, am văzut că Sălăjan s-a dezbrăcat până la brâu și un student de la medicină, cu un blachiu ascuțit îi deschidea niște umflături de pe spate din care scotea puroi. Ca dezinfectant folosea o soluție de hipermanganat. După care l-a pansat cu feșe rupte din cămașă. Am întrebat, mirat, de ce nu era dus la punctul sanitar al închisorii. Infirmerie și spital nu erau decât la Văcărești. Studentul mi-a răspuns că nici acolo nu i se făcea mai mult" (idem). Cel care nu cunoaște multe din relele lumii, nici când îi apropii lumânarea de ochi tot nu se sperie. La fel și Aristide Ionescu: vedea acea situație deloc în regulă a lui Sălăjan și, totuși, nu pricepea că se petreceau lucruri stranii în noua cameră.

Noroc că-l avea pe plantonul Ungureanu cu care să se împrietenească și să-și împartă gândurile! "Timp de două săptămâni am discutat (...) de toate: politică, planuri de viitor și în plus mi i-a spus și pe cei doi turnători din cameră de care să mă feresc. Mi-a pus și el obișnuitele întrebări pe care le puneau studenții: "DACĂ VINE ORA H PE CINE PUTEAM CONTA? (Această întrebare obsesivă devine inspiratul titlu al memoriilor; n. n.) Ce arme avem ascunse și de la cine mai putem procura? Cine a mai făcut parte din organizația cu care am fost judecat și n-a apărut la proces? Ce bani pot procura sau ce obiecte de valoare posed cu care să putem cumpăra arme când va fi momentul? Ce să facem pentru cei care au murit în închisoare? Ce să facem cu deținuții "turnători", la ora H? Să-i spânzurăm sau să-i tăiem bucată cu bucată?" (idem). De unde să-i treacă prin minte că prea semănau iscodirile între

ele și că, dacă apăreau atât de insistent, trebuie să fi existat o explicație, că doar nu învățaseră toți studenții același chestionar de dragul frumuseții lui!

În ceea ce privește banii sau obiectele de valoare, Securitatea, ascunsă în spatele reeducatorilor, era cel mai interesată de aur; pe bună dreptate cititorul se va întreba de ce. Răspunsul îl deduce din următorul incident: " În camera 99 unde mă aflu supus supliciuului de a sta în șezut cu mâinile la vârful picioarelor, cu altul în cârcă, a fost adus și fratele meu Ilie și așezat direct în poziția de supliciu. Când a fost adus în cameră, am văzut cum s-a schimbat la față și și-a mușcat buza de jos. Când ne-am întâlnit, liberi, mi-a spus că trecuse prin "demascare" la închisoarea Pitești și de aceea fusese dureros impresionat când a fost adus la Gherla în camera 99. Fire încrezătoare, a fost o pradă ușoară în mâna călăilor în perioada de "informare". La sondajele lor a declarat că nu are arme, dar la ora "H" (oră de care-l asigurau studenții turnători) va folosi 2.000 buc. cocoșei (monezi de aur) cu care va putea cumpăra multe arme. Când a fost torturat a spus locul exact unde îi avea îngropați. A fost pus să scrie soției (care nu știa nimic) locul, via, numărul rândului și numărul viței-de-vie (punându-l să facă și o schiță). Pe baza descrierii făcute au intrat ușor în posesia "tezaurului", l-au ridicat fără a se fi întocmit vreun act."

Acum se înțeleg scopul și foloasele particulare ale salariaților M.A.I., când îi puneau pe alde Țurcanu și compania să schingiuiască oamenii până trădau ce valori aveau ascunse și unde, pentru a și le însuși, fără recipisă, declarațiile fiind smulse fără temei legal..

" Acest frate al meu, altfel un om foarte bun, renumit tehnician în vinuri și tot atât de renumit comerciant în zona viticolă Drăgășani, s-a găsit dezarmat în fața perversității falșilor luptători anticomuniști. Stând pe rogojină în poziția chinuitoare, bine aleasă de torționari, ne aruncam pe furiș priviri compătimitoare" (p. 53).

" Mi-au fost puse zeci de întrebări, dar nu una după alta, ci pe parcursul conversației. Rețin câteva răspunsuri pe care i le-am dat: "Din organizația din care am făcut parte n-am cunoscut decât pe Marinovici, ceilalți mi-au fost necunoscuți. Bani, aur, valută nu am, dar am o armă și apoi la ora H putem dezarma inamicii și facem astfel rost de arme. Pentru cei care au murit în închisori să dăm pensii familiilor și să ridicăm monumente în fiecare localitate unde au fost martiri, iar pe acele monumente să fie scrise numele lor. Cu deținuții trădători să nu facem crime sau atrocități. Au fost omorâți prea mulți oameni nejuducați ca să facem aceeași greșală. Ar putea avea loc război personal. Eu propun să fie închiși și judecați de cei în drept, după faptele comise" (p. 45-46).

Până și cei complet neavizați dintre cititori au sesizat greșelile debitate, ce- l vor costa curând bătaia după bătaia.

" Într-o zi au fost aduși în cameră alți patru studenți: Țurcanu, frații Levinski și Ion Popescu, fiul unui colonel din București. Chiar din prima seară, Țurcanu a făcut liniște și a început să ne vorbească: Ce gânduri avem? Vrem să murim în închisoare când acasă ne așteaptă, pe unii copiii, pe alții nevestele, părinții, frații și surorile? De ce să continuăm să urâm actualul regim din țară? Putem să recunoaștem că am greșit, să spunem toți cu ce am greșit și tot ce n-am spus la proces, astfel să fim iertați și puși în libertate.

O jumătate de oră ne-a vorbit pe această temă. Se vedea că derulează o lecție dinainte învățată și a încheiat cam așa: "Cine vrea să-și facă DEMASCAREA (auzeam pentru prima oară acest cuvânt) să spună tot ce știe, tot ce n-a spus la proces și să-și denunțe pe toți cei care au știut de activitatea lui, dar să fie absolut sincer, căci pe noi nu ne poate păcăli ca pe cei de la securitate. Aici se spune absolut totul!".

Au ridicat mâna cei doi deținuți pe care eu îi bănuiam ca turnători. Li s-a dat cuvântul, iar cei doi însoțitori ai lui Țurcanu care aveau hârtie și creion, notau tot. Cei doi deținuți au spus că de activitatea lor au știut: părinții, frații, surorile. Unul din cei ce-și făceau demascarea a spus că are și o armă și a spus unde o are ascunsă. Eram îngrozit de ceea ce auzeam. Toți cei pe care-i spuneau puteau fi judecați și condamnați pentru "nedenumțare". Ungureanu, care era lângă mine a exclamat: "Canaliile, își denunță familiile!"... A urmat altul și altul, încât la două noaptea, din cei 34 de deținuți, zece își făcuseră "demascarea". Țurcanu a dictat stingerea, dar pentru mine au început chinurile. Nu poate fi explicat abisul în care simțeam că mă aflu. Tot restul nopții un foc m-a mistuit. N-am dormit nici-o clipă. Simțeam o apăsare aprigă pe piept, în inimă un gol imens. Nu puteam înțelege cum acești zece tineri studenți puteau să-și denunțe cu atâta sânge rece familiile. Era atât de îngrozitor acest lucru, încât mintea mea era depășită. A doua seară s-a continuat demascarea. Alte mâini ridicate, alte drame, se spuneau numele rudelor, prietenilor, logodnicilor, iar cei doi secretari ai lui Țurcanu notau mereu. Cu fiecare mână care se ridica să-și facă DEMASCAREA simțeam cum cobor tot mai mult într-un haos sufletesc. La orele două noaptea mai rămăseseră șase deținuți care nu vorbiseră. Au început pentru mine ceasuri de tortură cumplită" (p. 46-47).

Modul de prezentare înșeală. S-ar crede că studenții, sub imperiul unei inspirații satanice ascultau hipnotizați de Țurcanu și, deindată ce acesta le-o cerea, treceau la a-și face demascarea, fără nici un fel de presiune, alta decât psihologică. Se va vedea mai departe cum de s-a ajuns la demascările ce l-au îngrozit pe memorialist.

" În tot acest timp eram lângă Ungureanu care-mi era un fel de sprijin moral. Unul câte unul și în a treia seară, cei șase care mai rămăseseră, ridicau mâna să dezvăluie și ei tainele în care erau implicate sufletele cele mai apropiate lor. Pe la unu noaptea rămăsesem doar eu și Ungureanu care nu cerusem să vorbim. Eram convinși că Ungureanu

nu va fi ca ceilalți, dar după o scurtă pauză, numai ce-l văd că ridică mâna cerând să-și facă demascarea și spre stupefacția mea o face începând a mă acuza pe mine că sunt un "bandit" care l-a influențat tot timpul să nu se demaște. El nu vrea să rămână singur în închisoare, de aceea va spune tot ce nu spusese la securitate. Nu pot să descriu ce am simțit în clipa aceea. Un fel de prăbușire sufletească. Am văzut mai întâi negru înaintea ochilor și, deși auzeam tot, nu mai eram în stare să înțeleg. Un fel de haos în care vorbele se ciocneau în toate părțile; un amalgam din care singurul lucru pe care-l mai percepeam era un glas amenințător de fiară: "Până mâine seară ai timp să te gândești, Ionescule!" (p. 47).

Toate victimile, pe rând, râvnesc la moarte, în atari situații. Se dădu stingerea. Aristide Ionescu s-ar fi sinucis; dar două plontoane l-ar fi împiedicat s-o facă, de la prima mișcare suspectă. Copilărește, își ținu răsufierea, să caute înăbușirea pe calea aceasta. De bună seamă, nu izbuti. Nu-i rămase decât să-și inspecteze memoria, să afle ce vorbise de când era arestat și s-ar fi întors împotriva sa acum - și mai ales a celor dragi. Cu osebire căuta să-și rememoreze câte i le spusese lui Ungureanu, vădit spion al său. "Un singur lucru însă nu-l spuseseș niciodată nici la securitate și nimănui și anume despre oamenii din grup și despre faptul că cineva din familie ar fi știut ceva despre activitatea mea. (...) Făcusem chiar imprudența să-i mărturisesc lui Ungureanu că am o armă. Trebuia să nu spun locul exact unde era ascunsă ca să nu fie găsită. Oricum știam că nu puneam în pericol libertatea nimănui" (idem). Bietele 'socoteli de acasă'... se vor potrivi oare cu cele din târg?

"Am așteptat cu sufletul împietrit, dar puțin mai stăpân pe mine, seara următoare. Când Țurcanu m-a întrebat ce am hotărât, i-am spus că-mi voi face și eu "demascarea". Am început prin a vorbi de armă și am văzut că Țurcanu a verificat imediat notițele ce le avea. Am adăugat că la securitate l-am apărât pe fratele meu Ilie pentru că eu n-am știut nimic de el și nu știu de ce a fost adus și el aici la Gherla. A fost apreciată ca sinceră "demascarea" mea, la care Țurcanu a adăugat: "Cu tine Ionescule, am procedat foarte blând pentru că și tu când ai discutat cu Ungureanu n-ai aprobat ca turnătorii să fie omorâți la ora "H". Cu alții vom proceda altfel. De exemplu colonelul Rățoi din București a zis că o să ne pună să ne mâncăm rahatul, așa că vom face noi cu el acest lucru. Sălăjan care este aici a zis că o să ne bată ca pe coasă și l-am bătut noi de i-am copt spinarea" (idem).

Mai exista un deținut, pe nume Brânzei, care, într-o tentativă eșuată de sinucidere, a înghițit două ace de cusut, făurite din sârmă. Pârât lui Țurcanu de plontoane - aceasta le era menirea -, fu dator de atunci înainte să-și folosească gamela de mâncare ca oală de noapte și să-și caute prin ea, după scaun, acele. Om de caracter, refuză să mai mănânce din acel recipient. Fu hrănit forțat. După trei zile apărură și acele cu pricina.

Este interesant de urmărit - ceea ce nu o fac cu lucrările de memorialistică analizate în această **Istorie** - în ce măsură o axiomă din domeniul picturii, mai precis al artei portretistice, se manifestă și în portretistica literară; anume faptul că în fiecare portret realizat de un pictor găsim și elemente de autoportret. Cele scrise mai sus despre Țurcanu - din păcate, nu găsesc în paginile lui Aristide Ionescu nici înfățișarea acestuia, nici impresiile victimei asupra firii sale, decât în cuvintele rostite camerei de subiectul portretului sau memorialistului în particular - m-au făcut să-mi pun această întrebare, deoarece șeful reeducărilor pare să împrumute, în aceste rânduri, ceva din echilibrul afectiv al naratorului, o leacă din bunul său simț, pare să-și piardă furia oarbă și bestială ce transpiră din celelalte apariții ale sale, datorate altor peneluri, ce s-au perindat, și o vor mai face, prin fața ochilor noștri, s-o piardă în favoarea unui oarecare echilibru și al rațiunii. Felul în care l-a răsplătit ...cu mai puțin chin, din pricina atitudinii sale pacifiste, nesangvinare, pe povestitor, lasă cititorul a bănuși că încă exista un simțământ al dreptății în pieptul său. Simultan, se cere revizuită această părere, fiindcă îndată după aceasta, animalitatea pedepsei administrate celorlalți citați șterge orice lumină umană de pe figura lui.

Două zile după demascare, Aristide Ionescu fu mutat la camera 104, între 34 de chinuți - opt dintre ei fiind victimile celorlalți: "Mai întâi erau obligați să stea în șezut pe priciuri, cu picioarele întinse în față și brațele întinse la vârful picioarelor. Erau ținuți așa zi și noapte, păziți de ceilalți 22 de deținuți, care făceau de planton cu schimbul. Nu aveau voie nici să ațipească. Cum erau prinși că au ațipit, erau loviți bestial cu palmele și pumnii peste față. Trei dintre cei opt "bandiți" erau ținuți cu fața la perete într-un colț al camerei, cu rucsaci grei în spate și obligați să stea într-un picior. Se făcea pauză numai când se servea masa, când începea alt chin. "Bandiții" aveau voie să mănânce numai când șeful de cameră ordona: "Bandiți, în genunchi, jos lângă priciuri și mâinile la spate!". Li se puneau în față gamelele cu mâncare și li se poruncea să mănânce cu gura direct din gamelă, ca porcii, ținând mâinile mereu la spate. Cei care refuzau să mănânce erau lăsați flămânzi câteva zile, apoi erau hrăniți artificial de echipa de studenți la medicină.

Din cauza chinurilor s-au declanșat două cazuri de nebunie: primul a fost un om ținut cu fața la perete, cu rucsacul în spate. Dintr-o dată a chemat plantonul să-i scoată măseaua; a desenat pe perete locul unde era măseaua stricată, apoi, apucând un clește imaginar a tras din perete măseaua. Gestul a fost urmat de un râs demențial, fără stavilă. Celălalt caz a fost al unui muncitor, care după câteva zile de stat cu rucsacul în spinare, într-un picior, s-a așezat jos. Atunci, doi deținuți călâi l-au ținut cu capul în jos și picioarele în sus până a leșinat. L-au întins pe pat și după

ce și-a revenit călăii au spus: "acum credem că preferi să stai la perete". În câteva ceasuri omul a înnebunit. A fost anunțat Țurcanu, care a ordonat "relaxarea", adică puteai mânca și dormi când voiai nu când îți se ordona" (p. 48). Scurtarea memoriei odată cu trecerea timpului, dar și stressul din acea perioadă, ce împiedica victimile să rețină numele și istoria personală a colegilor de caznă (cu atât mai mult cu cât, dacă nu asistau la autodemascare, nici nu aveau cum să le afle datele biografice, discuția între victime fiind strict interzisă, sub amenințarea bătaii, iar informațiile procurate prin autodemascare sau demascările făcute de prieteni fiind pline de invenții pe placul reeducatorilor), fac să se umple istoria reeducărilor de mari pete albe, cum sunt cele de aici: "un om", un "muncitor", au înnebunit. Acești SFINȚI ai românimii - și atâția alții pierduți în filele memorialisticii de detenție, cu fețe și personalități anonime - au foarte puține șanse să fie recuperați ca identitate de pioșenia urmașilor (eventual un alt memorialist își va aduce aminte cine era unul, însă îi va uita pe alții). Astfel, istoria ce se va scrie - dacă se va scrie vreodată - va fi a unor evenimente greu de legat între ele și cu șirul incomplet, o istorie mai mult știrbă decât revelatoare, nici măcar statistică, necum exactă. Aristide Ionescu încearcă o listă de reeducatori, care nu numai că este incompletă dar transcrie și greșit unele nume: Țurcanu, frații Levinski (este primul care pomenește doi frați cu acest nume), Mărtinuş, Paul Caravia, Pop Cornel, Popescu Ion, Popa Țanu, Daniel Dumitrescu (de fapt: Dan), Morărescu sau (!) Măgirescu, Juberan (: Juberian).

E singurul memorialist care propune o gradare a chinurilor de la o cameră la alta, probabil dedusă din convorbiri purtate cu alte victime, după încheierea reeducărilor, ori din propriile sale preumblări obligate de ici colo:

"- la camera 105 era o tortură psihică și fizică mai puțin accentuată;

- la camera 104 se aplica o tortură fizică accentuată, dar cu pauze de relaxare;

- la camera 103 se aplica o tortură fizică mai puternică și fără pauze;

- la camera 102 era o tortură fizică și de distrugere a personalității omului, astfel că deținuții, mai târziu, simțeau silă față de ei înșiși, rămânând cu sufletele schilodite pentru tot restul vieții. Aici erau obligați să participe alături de șeful de cameră la torturi împotriva foștilor prieteni și colegi;

- în camerele 103, 102 și 101, deținuții așa-ziși reeducați erau puși să tortureze pe cei nereeducați, urmăriți îndeaproape de adjuncții lui Țurcanu căruia îi raportau comportamentul acestor noi călăi. În funcție de rapoartele primite, Țurcanu hotărâa dacă mai erau declarați sau nu "bandiți", iar în cazul când erau din nou declarați "bandiți", erau trecuți prin toată gama reeducării - adică întreg lanțul de suferințe.

În camera 101 se aplicau torturile cele mai cumplite, care duceau până la exterminare; tot la camera 101 erau aduși și acei care încercau să pună în gardă - oricât de subtil - pe alți deținuți de ceea ce se petrece în această închisoare atunci când erau prinși și demascați.

În camera 99, unde erau 90-100 deținuți, se aplica tortură prin chinuri fizice non-stop și de lungă durată" (p. 49).

Trebuie să mărturisesc că strădania memorialistului de a face oarece ordine în caznele distribuite cu larghețe la Gherla, până la înnebunire și moarte (nu numește Aurel Obreja camera 99: "camera morții?"), nu mă convinge, cu atât mai mult cu cât, în pofida nuanțelor, mi se pare că etichetările se repetă. Însă îi înțeleg strădania, pentru că este imposibil să viețuiești în haos; mintea noastră încearcă mereu și iarăși să-i găsească o cheie ce să-l raționalizeze, să-l facă accesibil înțelegerii, să-l umanizeze. Deci salut cu respect această tentativă care - poate greșesc eu - va ajuta, coroborată cu alte explicații, să devină mai clar ce se petrecea în această închisoare sordidă.

În existența lui tortuoasă de victimă în curs de "reeducare", Aristide Ionescu coboară la cea mai josnică învățătură ce urma s-o dobândească prin pedagogia specială a Securității aplicată împotriva dușmanilor regimului: prefacerea în provocator și turnător, treaptă fără de care nu aveai scăpare din "școala" lui Țurcanu și a ciracilor săi, dacă de a deveni călău mai găseai soluție să te eschivezi.

" Mi s-a spus că sunt mutat la camera 105 fiindcă va fi adus acolo profesorul de logică și literatură universală Axinte Sever Popovici, cu care știau că sunt prieten și mi s-a ordonat să fac cu el ceea ce făcuse Ungureanu cu mine: să-i înșel buna credință, "să-l trag de limbă". Astfel de atitudine se chema "muncă de informare". Mi s-a atras atenția că dacă nu execut, sau dacă îl pun în gardă voi suferi torturi mult mai mari decât cele prin care trecusem sau văzusem. Timp de 10-15 zile cât dura perioada de informare trebuia să tragi de limbă victima. I-am dezvăluit lui Popovici tot. I-a fost foarte greu să creadă că toți din cameră sunt turnători, mai ales că pe unii îi cunoscuse și își făcuse impresii bune despre ei. Am contat pe inteligența și intuiția acestui om, sperând să pătrundă tot acest mecanism diabolic al demascării. Sever Popovici nu m-a dezamăgit. A început să vorbească în cameră negativ despre mișcarea legionară care a dus în eroare tineretul. În continuare și-a exprimat atașamentul față de noul regim și a dezvoltat cu mult talent noile teme socialiste. Apoi ne-a vorbit despre profesorul de logică Nae Ionescu al cărui asistent a fost și chiar locuise în casa lui. Ne-a spus că Nae Ionescu era un om foarte dotat, cu o memorie excepțională, dar că a făcut și compromisuri. Astfel:

În timpul războiului 1916-1918 Nae Ionescu, ca să nu fie mobilizat a îmbrățișat catolicismul și a fost luat sub protecția unui cardinal care l-a dus în Franța. După terminarea războiului Nae Ionescu a părăsit catolicismul și Franța și a revenit în țară. A fost căutat mulți ani de acel cardinal, care-i remarcase inteligența ieșită din comun. În

1930 a jucat un rol important în aducerea în țară a regelui Carol al II-lea și un timp a fost unul din apropiații acestuia. În 1938 a căzut în dizgrația regelui și chiar a fost arestat. Astfel, prin discuții, Axinte Popovici poza într-un intelectual cu vederi democratice, afirmând că imediat ce va ieși din închisoare va studia marxismul. Atunci nu știam că Țurcanu avea notat tot ce vorbește Popovici prin celelalte camere și că era în discordanță cu ceea ce spune acum" (p. 49-50).

Cel mai odios aspect al totalitarismului este că până și aderarea la el ți se pune sub semnul îndoielii; ea se cuvine să se înscrie în canoanele admise; la timpul potrivit; cu vorbele așteptate și indicate; și ...din partea cui se dorește. Nu se îndeplinește una dintre aceste condiții, toată încălcarea ta de conștiință este nulă și neavenită: te-ai împroșcat singur cu murdărie și ai devenit și mai penibil decât înainte!

"Într-o noapte Țurcanu l-a bătut spunând că nu păcălește pe nimeni dacă acum vorbește într-un fel și înainte vorbește altfel. A recunoscut imediat că eu îl avertisem cu ceea ce se întâmpla și tot ce a spus a avut drept scop inducerea în eroare. Am fost din nou trecut în rândul "bandiților" și bătut crunt. Întâi s-au așezat pe două rânduri de la geam la ușă, pe toată lungimea camerei (circa 12 m.), iar eu am fost obligat să trec printre aceste rânduri, fiind lovit de fiecare cu pumnii, cu picioarele, unde se nimerea. După nenumărate astfel de curse, nu mă mai puteam ține pe picioare, când am auzit bătăi în ușă. Era gardianul Gabor care a ordonat să se repete bătaia să vadă și el pe vizor - fiindcă îi făcea plăcere. Când nu m-au mai ținut picioarele am fost bătut cu cureaua la tălpi" (p. 50).

Puterea sufletească a celor trecuți prin reeducări este de a nu acuza pe nimeni decât - dacă o fac - cu perdea și toate menajamentele cu putință, ca și când vină nu există, ci doar slăbiciune, iar aceea fără relevanță. A se constata mai sus că tânărul, fără poziție socială cu pondere, departe de a avea importanța celei a asistentului lui Nae Ionescu, tânărul ce nici măcar nu lasă impresia că ar fi trecut prin torturi mari, dimpotrivă arată că a fost cruțat oarecum, datorită bunătății sale (perspectiva personală asupra pedepsirii turnătorilor), l-a avertizat pe mai vârstnicul, pe mai experimentatul, pe cu mult mai cultul său prieten, pe cel din preajma ideologului (mitic) al Mișcării. Iar acesta - zice - "a recunoscut **imediat**". Atâta. Aristide Ionescu se miră doar că n-a avut forța, măcar de ochii săi, de a mai zăbovi nițel până să-l denunțe că i-a făcut un bine.

"A doua zi, susținut de un deținut, am fost mutat la camera 101, unde erau torturile cele mai groaznice. Aici am văzut pe colonelul Rățoi din București și alți doi deținuți politici, obligați să-și facă rahatul în gamelă și să mănânce din el cu lingura. Dacă refuzau erau amenințați că li se vor umple gurile și nările cu forța și puteai fi sigur că o făceau. Am văzut de asemeni pe șeful camerei - unul din frații Levinski - torturând ore în șir cu două bețe cât două creioane legate între ele cu o sfoară; apuca deget cu deget și strângea până ce pârâiau oasele în timp ce torturatul țipa îngrozitor. Așa au fost torturați cinci deținuți care erau bănuți că ascuseseră ceva la "demascare". Tot aici am văzut un deținut, un moș foarte dârz, pe care-l cunoscușem la camera 57, ținut cu capul în jos până a leșinat, fiindcă refuzase să stea într-un picior cu ranița pe spate. A doua seară, când gardianul a venit să facă numărătoarea, moșul a strigat că suntem torturați. Primul gardian a zâmbit și i-a spus să iasă a doua zi la raport. Când a venit a doua zi primul gardian să facă numărătoarea care se făcea zilnic, noi eram aliniați pe două rânduri și pe al doilea era Moșul, cu mâinile și picioarele legate, în gură avea un căluș și era susținut de doi deținuți. Primul gardian a întrebat: "Era cineva pentru raport?" N-a răspuns nimeni, iar primul gardian a întrebat iar: "Dar cu ăla legat la gură ce este?". I s-a răspuns că-l doare măseaua, la care gardianul a remarcat ironic: "Aha, de-asta și-a pus prosopul la gură, să-i fină de cald"...

Cât am stat în camera 101, zilnic la numărătoare, moșul era legat și cu căluș la gură, iar primul gardian nu mai întreba nimic. Era foarte clar că nu aveai cui să te plângi" (p. 50-51).

O umflătură a obrazului stâng, ce se întindea și peste nara respectivă, diagnosticată drept erizipel de colegii mediciniști mijloci pentru Aristide Ionescu și fu izolat la camera 98. Vreo cincisprezece zile le trecu în febră și frisoane, după care coptura se sparse și bolnavul se vindecă și fu condus la camera 104, unde primi porunca să păzească un coleg să nu adoarmă în cursul nopții. Prefăcându-se că nu-l văzu când ațipi, "plantonul m-a lovit cu atâta forță peste față, de am văzut stele verzi" (p. 51). I se raportă lui Țurcanu abaterea sa disciplinară și fu mutat la camera 99. "Era o cameră foarte mare unde se aflau cam 100 de "bandiți" care stăteau pe rogojini în șezut și cu mâinile întinse la picioare. (...) Am trecut și eu în rând cu ei. După o jumătate de oră s-a dat ordin ca cei din dreapta să se suie în cârca celor din stânga. Dacă poziția inițială era chinuitoare, acum, pentru cei de jos, durerea în șira spinării era groaznică. Ne străduiam cât puteam să nu ne lăsăm greu peste cei de sub noi, dar tot îi apăsam" (p. 51-52). Schimbându-i-se camera, este pus să tragă de limbă doi așa-ziși americani, folosindu-se franceza, ceea ce temându-se să facă e iar pedepsit. Alți doi inși i-au fost încredințați, să zmulgă de la ei, prietenește, unde ascuseseră arme. Nici nu i-a întrebat asta, drept care ajunse iarăși la camera 99. Finalmente fu scos în fabrică, dându-i-se același consemn: să raporteze serile ce vorbiseră camarazii de atelier în cursul zilei de muncă. Trei luni mai târziu se desființară camerele de tortură, iar Țurcanu și grupul său de reeducatori fură transferați la Jilava.

Pe 23 iunie 1953 fu eliberat.

Cazul lui Aristide Ionescu este poate cel mai potrivit pentru susținerea unei constatări curioase în privința literaturii memorialistice de detenție. El n-a fost atras de politică. Cea de dreapta nu l-a ispitit; partidele istorice le-a susținut prin votul său, iar necuviințele săvârșite la alegeri l-au indignat în calitate de cetățean frustrat și nedreptățit. Politica de stânga, am văzut, i-a displicut, fiind antinațională; dar nu l-a amărât suficient pentru a-i provoca o reacție violentă; raționalitatea a învins cu eleganță în discuția cu Marina și l-a pus pe acesta în rușinoasă încurcătură. De la cei angajați într-o luptă politică, uneori chiar sângeroasă, te aștepti ca, la un moment dat, să atingă acel prag al exemplarității ce să le impună - pe drept sau pe nedrept - să-și redacteze memoriile, să lase o pildă de viață urmașilor.

Nu același lucru îl aștepti de la un tânăr destinat unui prosper comerț de vin, lăsat lui moștenire la timpul convenit. Iată, însă, că malaxoarele istoriei i-au zdrobit destinul așezat și cuminte ce și-l pregătea. Un gest de omenie: ajutorarea unor fugari în munți, i-a transformat existența într-un infern. Iar conștiința îl determină, lărgindu-i îndatoririle ce și le simte față de semenii, să treacă la redactarea unor memorii dezvăluind masacrul la care Securitatea a supus Țara, sub comuniști.

Nu orgoliul insului al cărui țel este să fie numărat printre cei mai buni, nu credința că modul de viață politică ales de el se potrivește tuturor, nu urletul disperării că și-a ratat viitorul, l-au atras spre acest domeniu al literaturii române, ci istoria și răspunderea ca om l-au împins către el și l-au preschimbât în scriitor. Datele naturale și ale unei educații culturale (n-am aflat care) ce i-a echilibrat discursul de tip clasic și i l-a armonizat cu gândirea sa temperată, logică, ferită de salturi sau strădani încâlcite, l-au susținut pe această nouă cale menită să-i îplinească personalitatea ratăcită, prin voia regimului trecut, printre ratările atât de numeroase în rândurile aceluia care au avut demnitatea de a nu îmbrățișa trupul lepros al unui stăpân cu mângâiere urzicătoare și sărut veninos.